

Raadsinformatiebrief¹

Onderwerp	Schoon en Emissieloos Bouwen SEB convenant
Portefeuillehouder	G. Slegers
Portefeuille	Bereikbaarheid, Mobiliteit en Parkeren

Aan de leden van de gemeenteraad Zaanstad,

Inleiding

In 2030 worden er wettelijke emissie eisen gesteld aan de inzet van schoon en emissieloos bouwmaterieel. Om (lokale) ondernemers de komende jaren tot 2030 investeringszekerheid en perspectief te bieden, biedt het SEB-convenant Zaanstad de mogelijkheid om hierin te voorzien.

Werk-, voer- en vaartuigen in de bouw stoten stikstof-, CO₂- en fijnstofemissies uit. Een reductie van deze emissies zorgt voor een verbetering op het gebied van de natuur, klimaat en gezondheid. Door de Rijksoverheid is de landelijke routekaart Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) ontwikkeld om werk-, voer-, en vaartuigen in de bouw te verduurzamen. In het bijbehorende SEB-convenant worden voor de komende jaren richting 2030 afspraken gemaakt over de uitvoering van de routekaart. In de praktijk betekent dat bijvoorbeeld het stapsgewijs toepassen van steeds strengere emissie-eisen in aanbestedingen of bij het verlenen van vergunningen. Zo kan er eerst worden ingezet op gebruik schoner materieel (bijv. biodiesel en roetfilters bij bouwlogistiek) en later kan er steeds meer worden uitgevraagd naar de inzet van emissieloos bouwmaterieel. Marktpartijen worden daarmee gestimuleerd om schoon en emissieloos bouwmaterieel in te zetten. Als Zaanstad de routekaart gaat volgen, gaat zij automatisch voldoen aan haar emissiereductieplichtingen met betrekking tot stikstof (het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl)).²

Op 1 juli 2024 is het bestuurlijk ondertekeningmoment voor lokale overheden.

Toelichting

Het SEB-convenant is inmiddels door ruim 40 partijen getekend en nog ongeveer 20 gemeenten staan op de lijst om het convenant op 1 juli 2024 te tekenen, waaronder gemeente Almere. Gemeente Amsterdam heeft reeds getekend.

De routekaart en het bijbehorende SEB convenant zijn onderdeel van het programma SEB waarin de Rijksoverheid, medeoverheden, bouwpartijen en kennisinstellingen samenwerken aan de verduurzaming van de bouw. Het bevat een pakket aan publiek-private afspraken met maatregelen op het gebied van de inzet van bouwmaterieel, die van toepassing zijn op partijen die acteren binnen de bouwsector.

¹Op deze raadsinformatiebrief volgt geen actie van de Agendacommissie. Wanneer u een onderwerp hieruit wilt bespreken dan kunt u dit doen door een raadsinstrument in te zetten. Bijvoorbeeld een rondvraag (primair gericht aan het college van B&W of een agenda-initiatief (primair gericht aan de collega fracties)). Vermeld altijd in het raadsinstrument: wat u wilt bespreken inclusief een korte concrete toelichting.

²Vanaf 1 januari 2024 is het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) ingegaan. Initiatiefnemers moeten bij het verrichten van werkzaamheden aan bouwwerken 'adequate maatregelen' nemen om stikstofemissies te beperken. Het definiëren, toetsen en controleren van die maatregelen kan veel tijd kosten. Het programma SEB ontzorgt organisaties daarin. Met de routekaart wordt namelijk een invulling gegeven aan de emissiereductieplicht uit het Bbl. Lees de details in de [routekaart SEB](#).

Op verschillende vlakken biedt ondertekening van het SEB-convenant voordelen, namelijk:

1. Versterkt lokale economie en biedt investeringszekerheid voor ondernemers

- a) Bieden van investeringszekerheid en perspectief aan ondernemers: Zaanse ondernemers geven aan investeringszekerheid en perspectief nodig te hebben om grote investeringen te doen in emissieloos bouwmaterieel (met het oog op de wettelijke verplichting in 2030). Tekenend van het SEB-convenant kan hierin voorzien. Een groot draagvlak resulteert in een gelijk speelveld, zodat niet alleen koplopers schoon en emissieloos bouwen tot uitvoering kunnen brengen. Ondernemers die al werken met zero emissie (ZE) materieel zetten deze bij andere gemeenten in, omdat de betreffende gemeenten (zoals gemeente Amsterdam) zich al hebben aangesloten bij het SEB-convenant.
- b) Koppelkansen met Zero Emissie Zones: Tekenend van het SEB-Convenant kan ondernemers voorbereiden op de Zero Emissie Zones die worden ingesteld. Het maakt het financieel aantrekkelijk(er) om tijdig te investeren in emissieloos bouwmaterieel.
- c) De verduurzaming is van belang voor de continuïteit van de bouwsector. Door de stikstofproblematiek komen duizenden bouwplannen en vergunningaanvragen stil te liggen vanwege te hoge stikstofdeposities, die kunnen neerslaan op Natura 2000-gebieden. Met het vervallen van de partiele bouwvrijstelling op 2 november 2022 moet weer per project worden beoordeeld of de uitstoot van stikstof bij de aanlegfase tot significant negatieve effecten leidt. Zaanstad wil de komende jaren 16.000 huizen bouwen. Tegelijkertijd moet er worden gewerkt aan het omlaag brengen van emissies zoals stikstof, CO2 en fijnstof, om aan de Rijks- en lokale doelstellingen en ambities te voldoen. Deze staan in het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN), het Klimaatakkoord, de strategie Klimaatneutrale en Circulaire Infraprojecten en het Schone Lucht Akkoord. Het programma SEB zet zich in om deze op het gebied van bouwmaterieel tijdig te behalen. Dat draagt bij aan de voortgang van projecten. Uitvoering van de routekaart SEB zorgt voor minder emissies in de bouwfase. Dit kan, afhankelijk van de depositie in de gebruiksfase, de toestemmingverlening en het verkrijgen van een vergunning vergemakkelijken.

2. Draagt bij aan ambities en doelen Coalitieakkoord 2022-2026

- a) Door het SEB- convenant te tekenen dragen we bij aan het dichterbij brengen van de ambities uit het Coalitieakkoord, namelijk Zaanstad klimaatneutraal in 2040.
- b) Invulling geven aan gemaakte afspraken uit het Schone Lucht Akkoord: de afspraken uit het SEB- convenant geven voor mobiele werktuigen in de bouw invulling aan afspraken uit het Schone Lucht Akkoord.
- c) Invulling geven aan Zaans Mobiliteitsplan: (2021/6977) de afspraken uit het SEB-convenant dragen voor mobiele werktuigen in de bouw bij aan het behalen van de doelen en ambities in het ZMP (omtrek schone bouwlogistiek).
- d) Opvolging geven aan de Greendeal Zero Emissies Stadslogistiek ((2019/12722), de Uitvoeringsagenda Stadslogistiek (2020/ 31046) en de Intentieverklaring Bouwlogistiek Zaanstad Noord (BBV 2021/7718).

3. Efficiëntie en minder capaciteit nodig door landelijk samen op te trekken

- a) Geen eigen instrumentarium hoeven te ontwikkelen: Het doel van de gezamenlijke aanpak is dat niet elke partij afzonderlijk beleid hoeft te ontwikkelen en dat de markt duidelijkheid krijgt over de transitieopgave. Zaanstad hoeft hierdoor geen eigen instrumentarium te ontwikkelen om invulling te geven aan de wettelijke emissiereductieplicht uit het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) en de landelijke/lokale doelstellingen voor de emissiereductie van stikstof, CO2 en fijnstof voor de bouwsector.
- b) Groei-pad: Het SEB-convenant biedt een Routekaart en handvatten voor lokale overheden om stapsgewijs in aanbestedingen een uitvraag te doen naar inzet van emissieloos bouwmaterieel richting 2030.

- c) Onderdeel van landelijk netwerk met ondersteuningsprogramma: Zaanstad sluit zich aan bij een landelijk netwerk van lokale overheden (gefaciliteerd door het Ministerie van IenW) om kennis en expertise op te bouwen, uit te wisselen hoe dit het beste ingeregeld kan worden in beleid en er zijn diverse vormen van ondersteuning beschikbaar (er is een ondersteuningsteam dat kan helpen met het inregelen in beleid, er zijn tools, formats en kennissessies).

4. SPUK SEB voor meerkosten

- a) Bij ondertekening van het SEB convenant kan Zaanstad aanspraak maken op een SPUK SEB van het Rijk van € 1 miljoen per jaar (gedurende 5 jaar). Hiermee kan o.a. tegemoet worden gekomen aan eventuele hogere projectkosten door de uitvraag van emissieloos bouw materieel in bouwprojecten.
- b) Daarnaast kunnen aannemers een aanvraag indienen voor een subsidie om emissieloze bouw machines te kopen of te leasen, zie Subsidieregeling Schoon en Emissieloos Bouw materieel ([SSEB](#)).

Nadere toelichting op het convenant en de routekaart

Uitleg niveaus (basis- of ambitieniveau):

Binnen de routekaart zijn drie niveaus opgenomen, waarbij de toegestane uitstoot van bouw materieel steeds lager wordt. Het laagste niveau is het minimumniveau. Dit niveau bevat de emissie-eisen aan in te zetten bouw materieel bij bouw- en sloopactiviteiten die vergunningplichtig (bouw) of meldingplichtig (bouw en sloop) zijn. Toepassing van het minimumniveau geldt als gedeeltelijke invulling van de emissiereductieplicht uit het Bbl. Omdat het hier gaat om een wettelijke verplichting is dit geen onderdeel van het convenant.

Binnen het convenant wordt de keuze voorgelegd om te ondertekenen voor het basisniveau of ook voor het ambitieuze niveau. Deze eisen worden toegepast bij eigen opdrachten/aanbestedingen van bouw-, onderhouds- en slooptrajecten. Het basisniveau legt de lat iets hoger dan de bovengenoemde wettelijke verplichting. Het ambitieuze niveau is bedoeld voor partijen die sneller ZE- materieel willen inzetten. Als de opdrachtgever ZE- materieel uitvraagt kan er gebruik worden gemaakt van de SPUK SEB die tegemoet komt aan de meerkosten van een project.

Niveau emissie eisen	Toepassing projecten	Onderdeel van	Rol gemeente
Minimum niveau*	Vergunningplichtig (bouw) of meldingplichtig (bouw en sloop)	Routekaart	Bevoegd gezag
Basisniveau**	Aanbestedingen (bouw, onderhoud, sloop)	Routekaart en Convenant	Opdrachtgever
Ambitieuze niveau**	Aanbestedingen (bouw, onderhoud, sloop)	Routekaart en Convenant	Opdrachtgever

*Geeft deels invulling aan wettelijke verplichting

**Keuzemogelijkheid voor niveau; basisniveau betreft resultaatsverplichting, ambitieuze betreft inspanningsverplichting

Zaanstad kiest voor het basisniveau. In routekaart SEB staat het navolgende voor basisniveau mobiele werktuigen (zie tabel 9 hieronder):

Tabel 9. Basisniveau mobiele werktuigen⁹

	Periode 1 1 jan. 2023 - 31 dec. 2024	Periode 2 1 jan. 2025 - 31 dec. 2027	Periode 3 1 jan. 2028 - 31 dec. 2029	Periode 4 1 jan. 2030 en verder
Licht ('minimaterieel' <19 kW)	Geen eis	Geen eis	100% ZE	100% ZE
Licht (19-37 kW)	Stage IIIa	Stage IIIa	100% ZE	100% ZE
Licht (37-56 kW)	Stage IIIb	Stage IIIb	100% ZE	100% ZE
Middelzwaar (56-130 kW)	Stage IIIb	Stage IV met roetfilter*	Stage IV met roetfilter*	Stage IV met roetfilter* (2030) 100% ZE (2035)
Zwaar (130-560 kW)	Stage IIIb	Stage IV met roetfilter*	Stage IV met roetfilter*	Stage IV met roetfilter* (2030) 100% ZE (2035)
Specialistisch (levensduur >15 jaar) Zeer zwaar (>560 kW)	Geen eis	Geen eis	Katalysator en roetfilter*	Katalysator en roetfilter* 100% ZE (2035-2040)
Stationair (generatoren, pompen, torenkranen)	Gelijk aan eisen niet-stationair	Gelijk aan eisen niet-stationair	100% ZE <560kW >560 kW gelijk aan eisen niet-stationair	100% ZE <560kW >560 kW gelijk aan eisen niet-stationair

* Met 'katalysator' wordt bedoeld een effectieve SCR-katalysator. Met 'roetfilter' wordt bedoeld een werkend, gesloten roetfilter.

Onze uitvraag in het moederbestek van het Ingenieursbureau voldoet nu al aan het basisniveau. In (kleinere) stappen kunnen we de Routekaart basisniveau volgen en dit communiceren met de markt. Dat schept voor iedereen duidelijkheid. Wanneer we kiezen voor het basisniveau kunnen we even goed bij kansrijke projecten kiezen voor een meer ambitieus niveau.

Acties die voortvloeien uit het convenant:

1. Zaanstad controleert op de naleving van het toepassen van emissie-eisen binnen aanbestedingen en vergunningverlening (de Rijksoverheid onderzoekt de mogelijkheden hiervoor).
2. Waar mogelijk initieert, stimuleert en ondersteunt Zaanstad bouwlogistieke maatregelen om het aantal vervoersbewegingen van en naar de bouwlocatie te verminderen, procesmaatregelen voor het verminderen van emissies op de bouwplaats (als voorbeeld kan gedacht worden aan conceptueel bouwen).
3. Zaanstad spant zich in om voor laadinfrastructuur samen te werken met de Nationale Agenda laadinfrastructuur, bijvoorbeeld door de toekomstige laadbehoefte te delen.
4. Zaanstad werkt samen aan kennisontwikkeling en -deling op het gebied van het verkrijgen en delen van inzichten in vraagstukken rondom de inzet van schoon- en emissieloos bouwen.
5. Zaanstad monitort de voortgang, knelpunten en best practices en legt verantwoording af aan het Ministerie IenW over de inzet van schoon en emissieloos bouw materieel.
6. Zaanstad implementeert de afspraken binnen 6 maanden in het beleid.

SEB-Convenant sluit aan of bouwt voort op huidige beleidskaders:

- Zaans Klimaatakkoord
- Zaans Mobiliteitsplan
- Schone Luchtakkoord
- Intentieverklaring Bouwlogistiek Zaanstad Noord (BBV 2021/7718)
- De Uitvoeringsagenda Stadslogistiek (2020/ 31046)
- Greendeal Zero Emissies Stadslogistiek (2019/12722)

Financiële en Juridische consequenties

In het kader van het programma SEB is onderzoek uitgevoerd naar de kosten voor de verduurzaming van bouwmaterieel. De resultaten hiervan zijn op www.opwegnaarseb.nl gepubliceerd. Aan eventueel hogere projectkosten door de uitvraag van emissieloos bouwmaterieel wordt tegemoetgekomen via een subsidieregeling. De SPUK-aanvraag moet voor 20 augustus 2024 worden gedaan en geldt alleen voor nieuwe aanbestedingen. Voor Zaanstad wordt er bij ondertekening van het SEB convenant een maximum bedrag van 1 miljoen euro per jaar gereserveerd (en een maximum bedrag van 5 miljoen euro gedurende 5 jaar). Om aanspraak te kunnen maken is er geen cofinanciering nodig. Aangevoerd moet worden dat dit geld daadwerkelijk wordt benut voor projecten met betrekking tot inzet van ZE-materieel voor bouwprojecten. Dit kan worden aangetoond via de Sisa methodiek die Zaanstad ook inzet bij de verantwoording van andere financiële stromen.

Voldoen aan het basisniveau

Wanneer Zaanstad kiest voor de routekaart op basisniveau, betekent dit dat de eisen die opgenomen zijn in de routekaart aangaande dit niveau worden opgenomen. Deze eisen gelden voor alle betreffende aanbestedingen met betrekking tot bouw-, onderhoud- en sloopwerkzaamheden waarvan Zaanstad opdrachtgever van is. De enige uitzondering hierop is het onderhouden van groenvoorzieningen. Zaanstad voldoet nu al grotendeels aan het basisniveau tot 2028 en volgt in sommige gevallen al een ambitieuzer pad (zie tabel 9 hierboven voor routekaart basisniveau). Daarnaast geldt op grond van het Besluit bouwwerken en leefomgeving (Bbl) nu al een ondergrens als wettelijke verplichting voor uitvoerders van bouw- en sloopwerkzaamheden tot het nemen van adequate maatregelen om de emissie te beperken. De SPUK SEB geldt ook in Natura 2000 gebieden. Daarvoor is de SPUK SEB een waardevolle extra inkomensstroom voor de meerkosten die Zaanstad hoe dan ook zou maken bij projecten in deze gebieden.

Slimme en programmatische aanpak essentieel

De jaarlijkse SPUK SEB van maximaal € 1 miljoen is een belangrijke financiële tegemoetkoming. De verwachting is dat dit bedrag niet afdoende is om alle maatregelen op emissieloos bouwen te dekken. Om deze zo optimaal mogelijk te benutten en extra benodigde financiële dekking vanuit het gemeentebudget te minimaliseren, dient Zaanstad slim en programmatisch te werken. Daarom is het van belang om budgetten voor emissieloos bouwen projectoverstijgend en over meerdere jaren te benaderen om ook investeringsperspectief te bieden. Zaanstad zou om deze reden al bij het Meerjaren Investeringsprogramma (MIP) een prioritering kunnen maken van de meest kansrijke projecten. Naast het hanteren van de ondergrens voor alle aanbestedingen kan Zaanstad bij deze (kansrijke) projecten de markt verder uitdagen en belonen om verdere stappen te nemen ten aanzien van emissiereductie bij bouwprojecten.

Verder focussen we eerst op het projectareaal waarmee de meeste impact te maken is (dus het kleinere en middelkleine materieel). Bij elektrisch materieel uit een lagere gewichtsklassen (tot 56 kW) is het nu al mogelijk om emissieloos te werken bij vergelijkbare kosten; middelgroot en groot materieel is in een emissieloze variant verhoudingsgewijs nog veel duurder in aanschaf, dus zijn de additionele kosten bij projecten met groot ZE-materieel hoger dan bij projecten waar vooral klein ZE-materieel wordt ingezet. Dit is in lijn met de eisen uit de routekaart waaraan voldaan dient te worden. De besparing die bij laatstgenoemde projecten gemaakt wordt, kan worden ingezet bij andere projecten.

Ook zullen we de samenwerking met aannemers en andere opdrachtgevers zoeken om voorafgaande aan een project te bekijken wat wel en niet kan en wat de te verwachten meerkosten zullen zijn. Zo moet bij de projectplanning tijdig gekeken worden naar de energiebehoefte. Immers beschikbaar maken van energie, de logistiek en daaruit voortvloeiende techniekeuzes hebben invloed op het werk, de planning en de meerkosten. Dit vereist creativiteit en locatie specifieke oplossingen. Het SEB ondersteuningsteam kan hierbij helpen vooraf een analyse te maken.

Richting 2030 worden de emissie-eisen steeds strenger, waardoor het bouwmaterieel steeds schoner en meer emissieloos wordt. Wanneer we het groeipad van de routekaart volgen, komen we dan ook stapsgewijs steeds weer wat verder (dus zetten we bijv. eerst in op gebruik van HVO100 (biodiesel en projectareaal met schonere motoren (roetfilter & katalysatoren) maar groeien we geleidelijk door naar een steeds schonere uitvraag.

Capaciteit

Qua capaciteit blijft het lastig om te bepalen hoeveel tijd het kost. Royal Haskoning DHV heeft voor een indicatie navraag gedaan bij de gemeente Nijmegen (circa 180.000 inwoners). Zij hebben in het 1e jaar na ondertekening vooral de focus op implementatie in het beleid (inkoop en aanbestedingen). Daarvoor hebben ze voor de inzet van de ambtenaar die dat daar op zich neemt 150 u gereserveerd (dus circa 4 uur per week). Zij zitten nog in de startfase en beginnen nu met aantal kleine projecten. RHDHV schat in dat Zaanstad met een vergelijkbare inzet uit de voeten kan. Het inregelen van het SEB-convenant in het beleid sluit goed aan bij de huidige werkzaamheden van Zaanstad ten aanzien van duurzame inkoop en vergunningverlening. Met de huidige en toekomstige bezetting zoals begroot, verwacht Zaanstad in deze werkzaamheden te kunnen voorzien. Essentieel daarbij is dat vooraf duidelijke kaders worden meegegeven, voordat een aanbesteding wordt opgestart.

Om de komende jaren te kunnen blijven voldoen aan het basisniveau van de routekaart zal met de huidige capaciteit verder geïnvesteerd moeten worden in kennis om dit operationeel in praktijk te kunnen brengen. Het SEB-ondersteuningsprogramma is ingericht om ook bij beperkte capaciteit het SEB-convenant te kunnen implementeren. Zo is er op kosten van het Ministerie van I&W ondersteuning beschikbaar voor onder andere inkoop en aanbesteding, faciliteren van energievoorzieningen, monitoring, toezicht en handhaving.

Juridische consequenties

In het convenant maken partijen juridisch bindende afspraken. Afhankelijk van de afspraak geldt hierbij een resultaats- of inspanningsverplichting. In het convenant spreken partijen af dat de nakoming van de afspraken niet in rechte afdwingbaar is. Alle geschillen in verband met dit convenant trachten partijen op te lossen in onderling overleg. Als partijen daar niet in slagen kan het geschil worden voorgelegd aan de Taskforce SEB, die ook een afvaardiging van de gemeenten bevat.

Geheimhouding op grond van de Gemeentewet

Openbaar

Aanpak/uitvoering

Na vaststelling in het College zal Zaanstad zich aanmelden voor het bestuurlijk ondertekeningmoment op 1 juli 2024.

Daarna zal het projectteam in de periode 1 juli – 31 december zorg dragen voor de inregeling in het beleid en de SPUK SEB voor meerkosten aanvragen. Ook zullen ondernemers worden geïnformeerd over de veranderingen die Zaanstad stapsgewijs zal invoeren m.b.t. de uitvraag naar emissieloos bouwmaterieel in aanbestedingen. De verwachting is dat de eerste uitvragen in aanbestedingen in 2025 zullen plaatsvinden. De mobiliteitsadviseur, adviseur duurzame inkoop, contractmanager aanbestedingen en procesmanager duurzaamheid zullen beschikbaar zijn om ondernemers bij te staan.

Betreft

Actieve informatievoorziening.

Bijgaande stukken

Bijlage 1 Routekaart Schoon en Emissieloos Bouwen 8615404

Bijlage 2 Convenant Schoon Emissieloos Bouwen 8615404

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Zaanstad,

Drs. J. Hamming, burgemeester

Drs. G. Blom, gemeentesecretaris

Transactiebewijs iBabs digitale handtekening